

NATALIA KREJ

ORCID: 0000-0003-4118-3483

Okręgowa Izba Radców Prawnych we Wrocławiu

DOWODY ELEKTRONICZNE W KONTEKŚCIE PRZEDSTAWIANEGO WNIOSKU DOWODOWEGO O ICH PRZEPROWADZENIE

Abstrakt: Niniejsze opracowanie dotyczy rozpatrzenia dowodów elektronicznych w kontekście złożenia stosownego wniosku o ich przedstawienie. Przedmiotowa tematyka obejmuje szeroko pojęte pojęcie dowodu z dokumentu zawartego w k.c. wraz z jego rzeczową analizą. Wskazane przepisy materialne mają wpływ na postępowanie cywilne, które w dobie rozwijającej się cyfryzacji obejmuje coraz to obszerniejszy katalog środków dowodowych. Ich prawidłowa weryfikacja umożliwia poprawne sformułowanie wniosku dowodowego dotyczącego dowodu elektronicznego. Nadto w przedstawionym opracowaniu przeanalizowano szczególne wymogi stawiane wnioskom dowodowym w k.p.c., przez odniesienie ich do dowodów elektronicznych. Pojemna definicja dowodu z dokumentu pozwoliła na otworzenie katalogu dowodów z dokumentów, w tym dowodów elektronicznych, nie rozwiązała jednak wszystkich wątpliwości rodzących się podczas postępowania dowodowego w procedurze cywilnej. Analiza czynności procesowej, jaką jest przedstawienie wniosku dowodowego, dokonana została w odniesieniu do ogólnych zasad postępowania cywilnego zawartych w art. 3 k.p.c., jak też w art. 232 k.p.c., wskazujących, że prawidłowo zredagowany wniosek dowodowy jest ściśle powiązany z regułą prawdy oraz ciężarem dowodowym spoczywającym na stronie (wnioskodawcy), zobowiązanej do wskazywania dowodów dla stwierdzenia faktów, z których wywodzi określone skutki prawne. Wskazane są konsekwencje nieprawidłowego formułowania wniosków dowodowych określone w k.p.c., ze szczególnym zwróceniem uwagi na obowiązek przygotowania materiału dowodowego przez samą stronę (wnioskodawcę), pozwalającego na jego sprawne i skuteczne przeprowadzenie przez orzekający w sprawie sąd.

Słowa kluczowe: dowód, dowód elektroniczny, wniosek dowodowy, wnioskodawca, dokument, nośnik, informacja, okoliczność faktyczna, fakt, postępowanie dowodowe, płyta CD, DVD, pendrive, wideodokument, podpis, zasady postępowania cywilnego, środek dowodowy, twierdzenie

WSTĘP

Postępująca cyfryzacja całego świata implikuje zmiany w systemie normatywnym. Zjawisko to obejmuje zarówno przepisy prawa materialnego, jak i stosowne przepisy związane z postępowaniem sądowym czy administracyj-

nym, w tym infrastrukturę organów władzy publicznej powiązaną z działalnością we wspomnianym obszarze. Digitalizacja prawa cechuje się wielowątkowością, zatem wymaga skrupulatnego podejścia w coraz węższym aspekcie. Obecnie w wielu przypadkach wykazanie okoliczności faktycznych mających istotne znaczenie dla danej sprawy wymaga sięgania po materiał dowodowy spoza dowodów *stricto* papierowych. Tym samym formułowanie wniosków dowodowych w XXI wieku w znacznej liczbie spraw cywilnych będzie musiało uwzględniać przepisy zawarte w oddziale 7 Inne środki dowodowe¹. Znaczenia w tym zakresie nabiera zwłaszcza przepis zawarty w art. 308 k.p.c., o czym więcej dalej². Co jednak istotne, w odniesieniu do tak zwanej nowej puli dowodów zastosowanie nadal będą mieć przepisy ogólne dotyczące postępowania dowodowego (art. 235–243 k.p.c.), w tym przepis zawarty w art. 235¹ k.p.c. dotyczący formułowania wniosku o przeprowadzenie dowodu. Zgodnie z nim we wniosku o przeprowadzenie dowodu strona jest zobowiązana oznaczyć dowód w sposób umożliwiający jego przeprowadzenie oraz wyszczególnić fakty, które mają zostać wykazane tym dowodem. Ściśle z nim skorelowany jest przepis zawarty w art. 235² k.p.c. Nadto w kontekście coraz to większej rodzajowości środków dowodowych klasyfikowanych jako elektroniczne, zastosowanie w tym zakresie znajduje przepis zawarty w art. 243¹ k.p.c. i następnych dotyczący dowodów z dokumentów zawierających tekst, umożliwiający ustalenie ich wystawców. Wynika z tego, że nowa definicja dokumentu przewiduje, że tekst mogą zawierać zarówno dokumenty sporządzone w postaci tradycyjnej (zazwyczaj papierowej), jak i dokumenty elektroniczne. W obu przypadkach dowody z tych dokumentów będą przeprowadzane z zastosowaniem reguł określonych w przepisach art. 244–257 k.p.c.³ Z tym jednak zastrzeżeniem, że dowodzenie z dokumentu przy zastosowaniu przepisów o dowodzie z dokumentów zostało uwarunkowane możliwością ustalenia jego wystawcy. To ustalenie ma być możliwe obiektywnie przez sąd, który dowód z dokumentu ma przeprowadzić. W związku z tym jednak, że obecnie konstytutywnym elementem dokumentu nie jest podpis jego wystawcy, ustalenie tegoż wystawcy może nastąpić dowolną metodą, nie tylko w wyniku analizy jego podpisu⁴.

¹ Zastosowanie tych przepisów ma znaczenie szerszy kontekst, zatem nie ogranicza się tylko do spraw cywilnych rozpoznawanych przez sądy powszechne, na przykład w postępowaniu przed Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów; więcej R.R. Wasilewski, *Postępowanie dowodowe przed Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów*, Warszawa 2020.

² W kompleksowy sposób odniesiono się do zmian dotyczących między innymi klasyfikacji elektronicznych środków dowodowych, zob. *Legal Innovation in Polish Law*, red. J. Gołaczyński, W. Kilian, T. Scheffler, Warszawa 2019.

³ E. Rudkowska-Ząbczyk, [w:] *Komentarz do k.p.c.*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, komentarz do art. 243¹ k.p.c., Legalis 2023, nb 8.

⁴ *Ibidem*, nb 11.

I. NOŚNIK JAKO DOKUMENT

Ocena, czy dany nośnik uznać za dokument, a jeżeli tak, to jaki mu przyznać charakter, należy każdorazowo do sądu orzekającego w sprawie. Sąd najpierw bada, czy przedłożony w sprawie środek cechują elementy konstytutywne dokumentu. Jeśli ustalenia są pozytywne, dalsza ocena dotyczy tych cech dokumentu, które pozwalają na uznanie go za dokument tekstowy z możliwością ustalenia jego wystawcy, a następnie cech dokumentu przesądzających o jego urzędowym lub prywatnym charakterze⁵. Nie zwalnia to jednak wnioskującego o przeprowadzenie dowodu z dokonania wspomnianej analizy samodzielnie w celu prawidłowego przedłożenia wniosku dowodowego w danej sprawie cywilnej, o czym więcej w dalszej części opracowania. Takie założenie znajduje swoje uzasadnienie w jednej z zasad postępowania cywilnego wyrażonej w art. 3 k.p.c., zgodnie z którą strony i uczestnicy postępowania obowiązani są dokonywać czynności procesowych zgodnie z dobrymi obyczajami, dawać wyjaśnienia co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek oraz przedstawiać dowody⁶.

Przepis zawarty w art. 243¹ k.p.c. odnosi się zarówno do dokumentów w formie pisemnej i elektronicznej, jak i w formie dokumentowej, pod warunkiem że spełnią wskazane w tym przepisie kryteria⁷. I. Wolwiak dokonuje podziału na:

- a) dokumenty zawierające tekst, podpisane własnoręcznym podpisem lub kwalifikowanym podpisem elektronicznym;
- b) dokumenty zawierające tekst, niepodpisane, ale co do których istnieje możliwość ustalenia tożsamości ich autorów;
- c) dokumenty zawierające treść wyrażoną innymi środkami niż tekst (obrazem, dźwiękiem bądź obrazem i dźwiękiem)⁸.

Wobec pierwszych dokumentów będą miały bezpośrednie zastosowanie wszystkie przepisy k.p.c. regulujące przeprowadzenie dowodu z dokumentu. W przypadku dokumentów drugiej grupy dowód z nich zostanie przeprowadzony według przepisów o dowodzie z dokumentu. Przy czym nie znajdą zastosowania wszystkie przepisy oddziału 2, jak chociażby art. 245 k.p.c. wprowadzający domniemanie o złożonym przez osobę podpisaną oświadczeniu⁹.

⁵ E. Rudkowska-Ząbczyk, [w:] *Komentarz do k.p.c.*, nb 12.

⁶ Więcej o zasadzie prawdy określonej w art. 3 k.p.c. zob. N. Krej, *Wykonywanie zawodu radcy prawnego w kontekście wybranych zasad postępowania cywilnego*, [w:] *Wykonywanie zawodu radcy prawnego. 40-lecie samorządu radcowskiego. Przeszłość — teraźniejszość — przyszłość*, red. K. Mularczyk *et al.*, Warszawa 2022.

⁷ K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, [w:] *Komentarz do k.p.c.*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, komentarz do art. 243¹ k.p.c., Legalis 2022, nb 2.

⁸ I. Wolwiak, [w:] *Komentarz do k.p.c.*, red. P. Ryłski, komentarz do art. 243¹ k.p.c., Legalis 2022, nb 21.

⁹ *Ibidem*, nb 22.

Wobec trzeciej grupy dokumentów nie znajdują w ogóle zastosowania przepisy o dokumentach, a dowód z nich będzie przeprowadzony według art. 308 k.p.c., to jest tylko przy odpowiednim zastosowaniu przepisów o dowodzie z dokumentów oraz o dowodzie z oględzin.

Przenosząc te rozważania na grunt przedłożenia wniosku dowodowego dotyczącego dokumentu elektronicznego, należy podkreślić, że prawidłowe sformułowanie wniosku wymaga weryfikacji przede wszystkim samego pojęcia dokumentu. Należy tu sięgnąć po przepisy prawa materialnego w ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 roku — Kodeks cywilny¹⁰. Pojęcie dokumentu zdefiniowane zostało w przepisie zawartym w art. 77³ k.c. Jak podkreśla M. Załucki, polski prawodawca zdecydował się na szeroką definicję dokumentu, odformalizowując tym samym obrót cywilnoprawny¹¹. Dokumentem zgodnie ze wskazaną normą prawną jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią. Ta definicja legalna ma wymiar przedmiotowo-funkcjonalny — przedmiotem jest nośnik (bez wskazywania na jego formę czy rodzaj) informacji, którego funkcjonalność (użytkowość) umożliwia zapoznanie się z treścią tej informacji. Jak zauważa B. Swaczyna, definicja ta w założeniu ma mieć charakter uniwersalny i zachowywać doniosłość w całym systemie prawa prywatnego, co jest szczególnie istotne na tle przepisów k.p.c. o postępowaniu dowodowym¹². Systemowy charakter definicji dokumentu sformułowanej w art. 77³ k.c. pozwala stosować do dokumentów, które nie czynią zadość wymaganiom formy pisemnej, przepisy dotyczące dowodu z dokumentu, w tym zakaz dowodu z zeznań świadków albo z przesłuchania stron przeciwko lub ponad osnowę dokumentu¹³. Rozumienie terminu „dokument” w sposób odpowiadający znaczeniu ustalonemu na gruncie art. 77³ k.c. może mieć wpływ także na sposób przeprowadzenia dowodu z dokumentu nietekstowego, w którym przyjęto, że „nośnikiem informacji umożliwiającym zapoznanie się z jej treścią nie musi być przedmiot składany do akt (USB czy płyta CD), lecz może nim być także zapis na serwerze strony pozwanej, o ile znany jest link umożliwiający odtworzenie zapisanych na serwerze informacji”¹⁴. M. Załucki wskazuje, że nośnik może mieć postać dokumentu papierowego, jak też innego instrumentu, w tym postać elektroniczną czy utrwalenia w chmurze obliczeniowej¹⁵. Dla przykładu — nośnik (papier czy pendrive) staje się dokumentem w momencie, w którym wpisze się tam informację, a sama funkcjonalność nośnika pozwoli na zapoznanie się z jego treścią. Informacja powinna zostać skreślona, naniesiona i może mieć postać tek-

¹⁰ Dz.U. z 1964 r. Nr 16, poz. 93.

¹¹ M. Załucki, [w:] *Komentarz do KC*, red. M. Załucki, komentarz do art. 77³ KC, Legalis 2023, nb 1.

¹² B. Swaczyna, [w:] *Komentarz do KC*, red. P. Machnikowski, komentarz do art. 77³ KC, Legalis 2022, nb C.2.

¹³ *Ibidem*, nb C.2.

¹⁴ *Ibidem*; wyrok SA w Warszawie, V Wydział Cywilny, z dnia 25 października 2018 r., V ACA 1480/17, Legalis 2023.

¹⁵ M. Załucki, [w:] *Komentarz do KC*, nb 1.

stu, dźwięku, obrazu. Zapis może nastąpić za pomocą dowolnych środków: pióra, komputera, telefonu komórkowego itp.¹⁶ Tym samym, formułując w piśmie procesowym wniosek dowodowy, oznaczenie: „wnoszę o przeprowadzenie dowodu z dokumentu” powinno być rozumiane w tym szerokim kontekście. Nie oznacza to zatem tylko papierowej postaci takiego dowodu, ale odnosi się również do elektronicznych materiałów dowodowych. Potwierdza to teza wyroku NSA z dnia 26 stycznia 2021 roku, w której to sąd administracyjny orzekający w przedmiocie rozstrzygnięcia konkursu na zawieranie umów o udzielenie świadczeń opieki zdrowotnej, w bardzo precyzyjny sposób, między innymi wymieniając liczne postaci nośników, wyjaśnił analizowane pojęcie dokumentu:

Definiując dokument, ustawodawca posłużył się sformułowaniem przedmiotowo-funkcyjnym (nośnik z informacją, z którą można się zapoznać). Dokument to nośnik, o ile zawiera informację i umożliwia poznanie jej treści. Dokumentem w rozumieniu formalnym, jako nośnikiem informacji, może być nie tylko, tradycyjnie, papier, ale też np. nośniki informatyczne (przykładowo dla informacji w postaci elektronicznej nośnikami są twardy dysk komputera, serwer np. poczty elektronicznej, płyty CD, DVD, dysk przenośny, pendrive, dyskietka, płyta Blu-ray czy tzw. chmura obliczeniowa, umożliwiająca odtworzenie informacji). Konstytutywną cechą dokumentu jest informacja, która może być oświadczeniem woli bądź wiedzy. Sam nośnik bez informacji nie jest dokumentem. Wprowadzenie w kodeksie cywilnym definicji dokumentu, doprowadziło do tego, że podpis nie stanowi konstytutywnego elementu dokumentu¹⁷.

Warto tu i w analizowanym kontekście zauważyć, że sam nośnik bez informacji nie jest dokumentem (na przykład czysta kartka papieru, niezapisana płyta CD czy niezapisany pendrive). Nośnik nabiera charakteru dokumentu, jeśli odpowiednio treść została utrwalona na papierze, w formie elektronicznej, zarejestrowana w postaci dźwiękowej, wizualnej czy audiowizualnej. W sprawie, w której orzekał Sąd Apelacyjny w Warszawie, za dokument uznano utrwalony na nośniku elektronicznym zapis rozmowy między stronami na okoliczność dokonania przez strony czynności prawnej¹⁸. Sąd Apelacyjny w Poznaniu przypisał korespondencji mailowej charakter dokumentów, o których mowa w art. 77³ k.c.¹⁹

II. PROCESOWA FORMA PRZEDSTAWIENIA DOWODU ELEKTRONICZNEGO, CZYLI WNIOSEK O PRZEPROWADZENIE DOWODU ELEKTRONICZNEGO

Odnosnie do zawnioskowania stosownego materiału dowodowego, który ma wykazać istotne dla zawisłej sprawy cywilnej okoliczności faktyczne, nale-

¹⁶ B. Swaczyna, [w:] *Komentarz do KC*, nb II.A.1.

¹⁷ Wyrok NSA z dnia 26 stycznia 2021 r., II GSK 36/19, Legalis 2023.

¹⁸ Wyrok SA w Warszawie, V Wydział Cywilny, z dnia 21 czerwca 2022 r., V ACa 883/21, Legalis 2023.

¹⁹ Wyrok SA w Poznaniu, I Wydział Cywilny, z dnia 22 lutego 2022 r., I AGa 323/20, Legalis 2023.

ży mieć na względzie każdą z przytoczonych tu uwag. Przede wszystkim należy prawidłowo wskazać, na jakim nośniku zawarta jest informacja (na przykład czy jest to płyta CD bądź link, który umożliwi odczytanie informacji zapisanej na serwerze), następnie wskazać, jaka część z zawartej informacji ma udowodnić konkretne okoliczności faktyczne. W tym zakresie prawodawca wymaga precyzyjnego formułowania wniosku dowodowego. Jeśli nagranie audiowizualne trwa kilka godzin, a w sprawie istotny jest tylko jego fragment, kilka czy kilkanaście minut, oznaczenie takie powinno znaleźć się we wniosku dowodowym. Podobnie należy wskazać na niezapisany żadną informacją nośnik (płyta CD, dysk przenośny, pendrive, płyta Blu-ray), który został załączony do wniosku. Nie jest on wówczas dowodem z dokumentu, albowiem płyta CD, dysk przenośny, pendrive czy płyta Blu-ray nie zawierają żadnych informacji, których zamieszczenie spowoduje, że staną się dokumentem. Sama niezapisana na nośniku informacja nie jest dokumentem, podobnie jak nie jest nim nośnik niezawierający żadnych informacji w postaci treści intelektualnych²⁰. Utrwalenie informacji na nośniku ma tylko wówczas sens, gdy istnieje możliwość odtworzenia tej informacji. Odtworzenie informacji, które jest niezbędne do ustalenia treści oświadczenia woli, nie musi jednak następować bezpośrednio przez zapoznającego się z dokumentem. Percepcja treści dokumentu może być dokonywana przy użyciu odpowiednich urządzeń czy stosownego oprogramowania. Utrwalenie informacji na własnym nośniku przez odtwarzającego informację lub jej wydruk nie są konieczne do odtworzenia informacji, zapoznania się z jej treścią. Nie są zatem koniecznym elementem dokumentu²¹. Niewątpliwie dokument może być i zazwyczaj jest jednym z najważniejszych dowodów w postępowaniu cywilnym. Bez względu na to, czy mamy do czynienia z dokumentem tradycyjnym, papierowym czy dokumentem elektronicznym bądź wideodokumentem, wartość dowodowa dokumentu jest niejednokrotnie podstawowa do rozstrzygnięcia danej sprawy. Zauważa się, że aktualne rozwiązanie normatywne stanowi fundament wideodokumentów, czyli informacji utrwalonej w formacie audio i wideo, coraz odważniej wykorzystywanej postaci utrwalenia rozmaitych oświadczeń, jako że urządzenia to umożliwiające znajdują się w każdym gospodarstwie domowym²². Aktualnie więc tego rodzaju utrwalenie dokumentu spełnia kryteria wskazane w art. 77³ k.c. Wideodokument jest więc jednym z rodzajów dokumentów rozpoznawalnych przez polskie prawo i wywołującym skutki prawne²³. Niemniej jednak oprócz prawidłowego wskazania rodzaju nośnika należałoby określić sugerowany sposób jego odtworzenia, zważając na możliwości techniczne sądu orzekającego w sprawie, co wpisuje się w zwrot: „sposób umożliwiający zapoznanie się z treścią informacji”. Wychodząc z założenia, jakiemu przyświeca obecna konstrukcja polskiego procesu cywilne-

²⁰ B. Swaczyna, [w:] *Komentarz do KC*, nb II.A.3.

²¹ M. Załucki, [w:] *Komentarz do KC*, nb 4.

²² *Ibidem*, nb 6.

²³ *Ibidem*.

go, w którym obowiązuje zasada prawdy subiektywnej, łącząca się z konstatacją, że w postępowaniu cywilnym wiemy tyle, ile udowodnimy, to strona wnioskująca o przeprowadzenie danego środka dowodowego powinna dołożyć ze swojej strony wszelkich starań, aby przeprowadzenie go było ze wszech miar możliwe.

Funkcja dowodowa dokumentu związana jest z przyznaniem dokumentom szczególnego uprzywilejowania pośród wszystkich środków dowodowych w procesie cywilnym. Dokumenty mają zazwyczaj pewną wartość stabilizującą i ograniczającą nieporozumienia co do treści dokonanych czynności prawnych. Na ogół cechuje je bowiem trwałość i możliwość odtworzenia ich treści, co nie jest charakterystyczne dla innych środków dowodowych. Dokument jest metodą skutecznego i trwałego przechowywania określonej treści, która nadaje się do odtworzenia i wielokrotnego wykorzystania²⁴. Zatem doniosłość szeroko definiowanego pojęcia dokumentu jest znaczna, często decydująca o losach danej sprawy cywilnej, tym samym, jak zaznaczono już wcześniej, wniosek o przeprowadzenie takiego rodzaju dowodu, zwłaszcza w kontekście dowodu elektronicznego, powinien być sformułowany zgodnie ze szczegółowymi (art. 126 § 1 pkt 5) k.p.c., art. 187 § 1 pkt 2) k.p.c., art. 235¹ k.p.c., art. 235² k.p.c.), jak również ogólnymi założeniami postępowania cywilnego (art. 3 k.p.c., art. 232 k.p.c.).

W analizowanym kontekście dowodów elektronicznych i wniosku o ich przeprowadzenie należy mieć na względzie przepis zawarty w art. 308 k.p.c., który stanowi, że dowody z innych dokumentów niż wymienione w art. 243¹ k.p.c., w szczególności zawierających zapis obrazu, dźwięku albo obrazu i dźwięku, sąd przeprowadza, stosując odpowiednio przepisy o dowodzie z oględzin oraz o dowodzie z dokumentów. Wydruk komputerowy oparty na programie księgowym jest dowodem, o którym mowa w art. 308 i 309 k.p.c.²⁵ Jednym z rzeczonych środków dowodowych może być strona internetowa będąca zbiorem uporządkowanych logicznie, połączonych z sobą przez nawigację oraz linki, elementów prezentowanych za pomocą przeglądarki internetowej pod jednolitym adresem elektronicznym (art. 4 pkt 10 ustawy z 4 kwietnia 2019 roku o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych)²⁶. Strona WWW jest dokumentem HTML udostępnianym w internecie przez serwer WWW. W odniesieniu do tekstu zawartego na stronie internetowej należy stosować przepisy o dowodzie z dokumentu, w zakresie zaś oceny innych składowych — o dowodzie z oględzin (art. 308 k.p.c.)²⁷. W odniesieniu do nowych środków dowodowych, o których stanowi art. 308 k.p.c., należy przy ocenie prawdziwości tych dowodów sięgać do odpowiednio stosowanych przepisów

²⁴ *Ibidem*, nb 8.

²⁵ Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 12 października 2012 r., I ACz 1810/12, Legalis.

²⁶ Tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 848.

²⁷ K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] *System Postępowania Cywilnego*, t. 2. *Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, komentarz do art. 308 k.p.c., Warszawa 2021, Legalis, s. 1412, nb 1 (nb 105).

o dowodzie z oględzin oraz z dokumentów, co oznacza, że w wyniku oględzin płyty CD, DVD, Blu-ray, dyskietki, taśmy, pamięci flash USB, pendrive'a, dysku można ocenić ich stan fizyczny²⁸. Strony internetowe jako takie, pamiętając o ich zmienności, możliwości edytowania zawartych tam zapisów, w tym przez osoby nieuprawnione, oraz często anonimowości, mogą dawać pole do nadużyć i tym samym rodzić nieufność co do zawartych na nich informacji, nieutrwalonych na nośniku. Z tego względu głównym problemem jest utrwalenie treści i układu graficznego strony internetowej na potrzeby postępowania dowodowego. Można to uczynić przede wszystkim dzięki wydrukowi tego, co użytkownik widzi na stronie internetowej²⁹. W zakresie oceny zawartości strony internetowej decydujące znaczenie ma nie czas wydruku, ale czas dokonania zrzutu ekranu wykonanego na potrzeby późniejszego wydruku. Z tego też względu często wykorzystuje się możliwość przewidzianą w art. 104 § 3 PrNot³⁰, zgodnie z którym notariusz spisuje również protokoły w celu stwierdzenia przebiegu pewnych czynności i zdarzeń wywołujących skutki prawne. Powinien być też sporządzony protokół z wejścia na stronę internetową o określonej treści i zawierającą określone obrazy³¹. Odrębną grupą środków dowodowych są te, których istotą jest utrwalenie obrazu, a także przekaz audio albo wideo czy też zapis audio-wideo. Wśród nich należy wymienić na przykład nagrania filmowe (w tym nagrania programów telewizyjnych, monitoringu) — dowód przeprowadza się przez ich wyświetlenie, a więc z odpowiednim zastosowaniem przepisów o oględzinach; nagrania dźwiękowe albo audiowizualne — dowód przeprowadza się również przez ich odtworzenie³². Odnosząc się do dowodu z oględzin, należy zakładać, że zakres zastosowania przepisów regulujących dopuszczenie i przeprowadzenie tego dowodu — zarówno na etapie przed rozprawą, jak i w toku rozprawy — będzie coraz szerszy. Taki stan rzeczy jest konsekwencją wprowadzonego z dniem 8 września 2016 roku rozróżnienia dokumentów tekstowych i innych dokumentów (w tym zawierających zapis obrazu, dźwięku albo obrazu i dźwięku), do których przeprowadzenia znajdują odpowiednie zastosowanie przepisy o dowodzie z oględzin oraz o dowodzie z dokumentów (w rozumieniu dokumentów zawierających tekst — art. 243¹ k.p.c.). Wraz z rozwojem techniki znaczenie dowodowe dokumentów innych niż tekstowe (w szczególności dokumentów multimedialnych) będzie coraz większe³³. Każdy z wymienionych tu aspektów może mieć swoje znaczenie dla rozstrzyganej sprawy cywilnej i powinien być uwzględniony przez stronę (wnio-

²⁸ M. Skibińska, *Wykorzystanie nowych środków dowodowych w sprawach o rozwód i separację a prawo do prywatności*, [w:] *Dobra osobiste w prawie cywilnym, prasowym i karnym*, red. M. Łaszewska-Hellriegel, M. Skibińska, („Acta Iuridica Lebusana” 8), Zielona Góra 2018, s. 151.

²⁹ K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] *System Postępowania Cywilnego*, t. 2, s. 1412, nb 1 (nb 105).

³⁰ Ustawa — Prawo o notariacie z dnia 14 lutego 1991 r., Dz.U. z 1991 r. Nr 22, poz. 91.

³¹ *Ibidem*, s. 1412, nb 3 (nb 107).

³² *Ibidem*, s. 1413, nb 3 (nb 108).

³³ *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w praktyce*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, M. Malczyk, Warszawa 2020.

skodawcę) na każdym etapie podejmowanych czynności procesowych, obejmujących formułowanie prawidłowych wniosków dowodowych kierowanych do sądu. Z punktu widzenia szeroko rozumianej ostrożności procesowej wniosek o przeprowadzenie dowodu elektronicznego powinien wskazywać na rodzaj nośnika (na przykład link do strony internetowej), sposób jego odtworzenia, jak też może być dołączony do niego wydruk informacji potwierdzających na dany dzień (także godzinę) zawartość danej strony (niejednokrotnie będzie to wymagało rozważenia, czy w kwestii wydruku nie powinien być zredagowany osobny wniosek dowodowy wskazujący stosowną tezę dowodową, często inną niż ta, której dotyczy wniosek dowodowy odnoszący się do treści znajdujących się pod samym linkiem do strony WWW). Wniosek dowodowy obejmujący nośnik o charakterze przestrzennym, rzeczowym (na przykład dysk twardy, pendrive) może być przedmiotem stosownych oględzin. W tym kontekście należy stwierdzić, że na podstawie art. 208 § 2 k.p.c. dowód z oględzin może być przeprowadzony zarówno w trakcie posiedzenia przygotowawczego, jak i wówczas, gdy takie posiedzenie nie będzie wyznaczone, ale jeszcze przed terminem rozprawy. Na podstawie art. 308 k.p.c. na tym samym etapie jest możliwe również przeprowadzenie dowodu z dokumentu multimedialnego (innego niż tekstowy). Skoro przeprowadzenie oględzin może w niektórych przypadkach okazać się niezbędne do właściwego ustalenia przez przewodniczącego ze stronami przedmiotu sporu i wyjaśnienia stanowisk stron (art. 205⁶ § 1 k.p.c.), a także do wskazania stronom sposobów i skutków rozwiązania sporu (art. 205⁶ § 2 zd. 2 k.p.c.) — w konsekwencji nie ma przeszkód, aby umożliwić stronom zawarcie ugody — to taki sam efekt może nastąpić w wyniku zapoznania się przez przewodniczącego i strony z dokumentem multimedialnym³⁴.

Każdy wniosek dowodowy, w tym odnoszący się do dowodów elektronicznych, powinien:

1. zawierać oznaczenie dowodu w sposób umożliwiający jego przeprowadzenie (art. 235¹ k.p.c.);

2. zawierać tak zwane tezy dowodowe, czyli fakty, które mają zostać wykazane zgłoszonym dowodem (art. 235¹ k.p.c.)³⁵;

3. nie dotyczyć faktów bezspornych, nieistotnych dla rozstrzygnięcia sprawy lub udowodnionych zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy (art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c.);

4. być przydatny do wykazania danego faktu (art. 235² § 1 pkt 3 k.p.c.);

5. być możliwy do przeprowadzenia (art. 235² § 1 pkt 4 k.p.c.);

6. być niewyłączony przez przepisy k.p.c. (art. 235² § 1 pkt 1 k.p.c.);

7. nie zmierzać jedynie do przedłużenia postępowania (art. 235² § 1 pkt 5 k.p.c.).

³⁴ Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w praktyce, § 5 Podsumowanie.

³⁵ P. Rodziewicz, [w:] *Komentarz do k.p.c.*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, komentarz do art. 235¹ k.p.c., Legalis 2023, nb 2.

W literaturze podnosi się, że najwłaściwszym określeniem analizowanej czynności procesowej jest „przedstawienie dowodu”, innymi słowy wniosek dowodowy jest procesową formą przedstawienia dowodu³⁶. Skutkiem niespełnienia przedstawionych wymogów stawianych wnioskowi dowodowemu jest możliwość pominięcia go przez sąd przez wydanie postanowienia, w którym wskazana jest podstawa prawna takiego rozstrzygnięcia, z zastrzeżeniem, że co do dwóch pierwszych z wymienionych wymogów stawianych każdemu wnioskowi dowodowemu sąd jest zobligowany wezwać stronę do usunięcia braku takiego wniosku. Przepis art. 235² § 1 pkt 6 k.p.c. nie przewiduje wyznaczenia terminu celem uzupełnienia braków wniosku dowodowego ani jego długości. Zdaniem P. Rodziewicza względy celowości przemawiają za wyznaczeniem przez sąd w wezwaniu terminu na uzupełnienie dowodów pod rygorem pominięcia zawnioskowanego dowodu, a wyznaczony przez sąd termin na uzupełnienie braków będzie terminem sądowym w rozumieniu art. 164 k.p.c., którego przedłużenie będzie możliwe na podstawie art. 166 k.p.c.³⁷

Jak podkreśla P. Rodziewicz, praktyka sprowadzająca się do tego, że w treści uzasadnienia pisma procesowego strony formułowały opis stanu faktycznego, a następnie przywoływały środki dowodowe, które miały potwierdzać przedstawiony opis, wydaje się niezgodna z komentowanym przepisem, jako że w aktualnym stanie prawnym konieczne jest wyraźne sformułowanie wniosku dowodowego nie tylko z oznaczeniem środka dowodowego, który ma zostać przeprowadzony, lecz także z przytoczeniem faktów, które mają w ten sposób zostać stwierdzone³⁸. Brak wyraźnego sformułowania wniosku dowodowego z uwzględnieniem omówionych elementów powodować będzie istnienie braków formalnych wniosku dowodowego³⁹.

Słusznie podnosi K. Flaga-Gieruszyńska, że analizowany przepis ma za zadanie rozszerzyć obowiązek konkretyzacji środka dowodowego oraz faktów, które ma wykazać, na wszystkie wnioski dowodowe, niezależnie od tego, jakich środków dowodowych dotyczą, skutkując eliminacją wniosków dowodowych o ogólnym, bliżej nieokreślonym celu, powodujących w głównej mierze przewlekłość postępowania⁴⁰. Wskazuje się, że treść art. 235¹ k.p.c. koresponduje ze znowelizowaną treścią art. 126 § 1 pkt 5 k.p.c., stosownie do którego każde pismo procesowe powinno zawierać, gdy jest to konieczne do rozstrzygnięcia co do wniosku lub oświadczenia, wskazanie faktów, na których strona opiera swój wniosek lub oświadczenie, oraz wskazanie dowodu na wykazanie każdego z tych faktów⁴¹.

³⁶ A. Laskowska-Hulisz, [w:] *System Postępowania Cywilnego*, t. 2. komentarz do art. 235¹ k.p.c., s. 866, nb 2 (nb 32).

³⁷ P. Rodziewicz, [w:] *Komentarz do k.p.c.*, nb 5.

³⁸ *Ibidem*, nb 4.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] *Komentarz do k.p.c.*, red. A. Zieliński, komentarz do art. 235¹ k.p.c., Legalis 2022, nb 1; A. Laskowska-Hulisz, [w:] *System Postępowania Cywilnego*, t. 2, s. 867, nb 5.

⁴¹ A. Laskowska-Hulisz, [w:] *System Postępowania Cywilnego*, t. 2, s. 866–867, nb 4.

PODSUMOWANIE

Prawidłowe przedstawienie wniosku dowodowego wynika zarówno z ogólnych założeń polskiego procesu cywilnego, jak i z jego szczegółowych uregulowań. Ma to istotne znaczenie w odniesieniu do dowodów elektronicznych, których specyficzny charakter wymaga skrupulatności w ich przedstawieniu sądowi orzekającemu w danej sprawie cywilnej. Z obowiązku prawidłowego zredagowania wniosku o przeprowadzenie dowodu elektronicznego nie zwalnia wiedza, że sąd orzekający w danej sprawie cywilnej będzie dokonywał jego weryfikacji, jako że weryfikacja ta odbywa się w granicach zarówno sprawy cywilnej zawisłej przed tym sądem, jak i w granicach prezentowanych przez stronę faktów, na których opiera swoje żądanie, a które, aby miały doniosłość procesową, muszą być poparte dowodami. Jak już zaznaczono, takie założenie znajduje swoje uzasadnienie w jednej z zasad postępowania cywilnego wyrażonej w art. 3 k.p.c., zgodnie z którą strony i uczestnicy postępowania obowiązani są dokonywać czynności procesowych zgodnie z dobrymi obyczajami, dawać wyjaśnienia co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek oraz przedstawiać dowody⁴². Rzeczona zasada postępowania cywilnego znajduje swoje odzwierciedlenie (przełożenie) w poszczególnych instytucjach procesowych, jak również w całym systemie prawa procesowego⁴³. Podkreśla się, że obowiązek prawdy i kompletności wyjaśnień odnosi się do twierdzeń faktycznych, informacji dotyczących środków dowodowych, twierdzeń zawartych w pozwie, przytoczonych dla uzasadnienia zarzutów, replik, dotyczy to także wszelkich incydentalnych postępowania⁴⁴.

Co więcej, niewypełnienie przez stronę obowiązku dawania wyjaśnień zgodnie z prawdą, bez zatajania czegokolwiek, może rodzić następujące sankcje:

1. obowiązek zwrotu kosztów wywołanych ich niesumieństwem lub oczywiście niewłaściwym postępowaniem (art. 103 § 1 k.p.c.);
2. skazanie na grzywnę w razie podania świadomie nieprawdziwych okoliczności przy uzyskaniu ustanowienia adwokata lub radcy prawnego dla strony zwolnionej od kosztów sądowych (art. 120 § 4 k.p.c.);
3. uznanie za przyznane faktów, co do których strona przeciwna nie wypowiedziała się (art. 230 k.p.c.);
4. niekorzystną ocenę dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.);
5. negatywną ocenę odmowy przedstawienia dowodu przez stronę (art. 233 § 2 k.p.c.);

⁴² Więcej o zasadzie prawdy określonej w art. 3 k.p.c. N. Krej, *Wykonywanie zawodu radcy prawnego w kontekście wybranych zasad postępowania cywilnego*.

⁴³ W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1977, s. 52; M. Rzewuski, [w:] *Postępowanie cywilne*, red. M. Rzewuski, Warszawa 2019, s. 27; N. Krej, *Wykonywanie zawodu radcy prawnego w kontekście wybranych zasad postępowania cywilnego*.

⁴⁴ E. Marszałkowska-Krzes, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krzes, Warszawa 2021, Legalis, komentarz do art. 3 k.p.c., nb 5; N. Krej, *Wykonywanie zawodu radcy prawnego w kontekście wybranych zasad postępowania cywilnego*.

6. skazanie na grzywnę strony, która w złej wierze lub lekkomyślnie zgłosiła zarzuty nieprawdziwości dokumentu (art. 255 k.p.c.);

7. zastosowanie środków przymusu w wypadku niezłożenia wykazu lub odmówienia odpowiedzi (art. 916 k.p.c.)⁴⁵.

Tym samym w celu uniknięcia wymienionych sankcji weryfikacja materiału dowodowego, w szczególności dowodów elektronicznych, powinna być dokonywana przy uwzględnieniu przedstawionych założeń.

ELECTRONIC EVIDENCE IN THE CONTEXT OF SUBMITTING AN APPLICATION FOR THEIR PRESENTATION

Summary

This study concerns the consideration of electronic evidence in the context of submitting an appropriate application for their presentation. The subject matter raises the aspect of the broadly understood concept of documentary evidence contained in the Civil Code through its factual analysis. These substantive provisions have an impact on civil proceedings, which in the era of ongoing digitization includes an increasingly wider catalogue of means of evidence. Their correct verification allows for the correct formulation of the evidentiary application regarding electronic evidence. In addition, the presented study analyzes the issue of special requirements for evidence applications in the Code of Civil Procedure, by referring them to electronic evidence. Due to the fact that the capacious definition of documentary evidence allowed the opening of a catalogue of documentary evidence, including electronic evidence, it did not dispel all doubts that may arise in the context of evidence proceedings in civil proceedings. The analysis of the procedural act of presenting an evidentiary proposal is conducted on the basis of reference to the general principles of civil procedure contained in Article 3 of the Code of Civil Procedure, as well as in Article 232 of the Code of Civil Procedure, indicating that a properly drafted evidentiary application is closely related to the rule of truth and the burden of proof resting on the party (the applicant), who is obliged to indicate evidence to establish facts from which he derives certain legal effects. The consequences of incorrect formulation of evidence applications specified in the Code of Civil Procedure are indicated, with particular attention to the obligation of the party (the applicant) to prepare evidence, enabling it to be carried out efficiently and effectively by the court hearing the case.

Keywords: evidence, electronic evidence, application for evidence, applicant, document, data carrier, information, fact, evidentiary proceedings, CD, DVD, pendrive, video document, signature, rules of civil procedure, evidence, assertion

⁴⁵ K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Warszawa 2019, Legalis, komentarz do art. 3 k.p.c., nb 10; N. Krej, *Wykonywanie zawodu radcy prawnego w kontekście wybranych zasad postępowania cywilnego*.

BIBLIOGRAFIA

- Flaga-Gieruszyńska K., [w:] *System Postępowania Cywilnego*, t. 2. *Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak Ł., komentarz do art. 308 k.p.c., Legalis 2021, nb 1 (nb 105), s. 1412.
- Gołaczyński J., Kilian W., Scheffler T., *Legal Innovation in Polish Law*, Warszawa 2019.
- Komentarz do k.p.c.*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, komentarz do art. 243¹ k.p.c., Legalis 2022, nb 2.
- Krej N., *Wykonywanie zawodu radcy prawnego w kontekście wybranych zasad postępowania cywilnego*, [w:] *Wykonywanie zawodu radcy prawnego. 40-lecie samorządu radcowskiego. Przeszłość — teraźniejszość — przyszłość*, red. K. Mularczyk, M. Pyrz, T. Scheffler, A. Zalesińska, Warszawa 2022.
- Laskowska-Hulisz A., [w:] *System Postępowania Cywilnego*, red. Ł. Błaszczak, t. 2, komentarz do art. 235¹ k.p.c., Legalis 2021, s. 866, nb 2 (nb 32).
- Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w praktyce*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, M. Malczyk, Warszawa 2020.
- Rodziewicz P., [w:] *Komentarz do k.p.c.*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, komentarz do art. 235¹ k.p.c., Legalis 2023, nb 2.
- Rudkowska- Ząbczyk E., [w:] *Komentarz do k.p.c.*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, komentarz do art. 243¹ k.p.c., Legalis 2023, nb 8
- Rzewuski M., [w:] *Postępowanie cywilne*, red. M. Rzewuski, Warszawa 2019.
- Siedlecki W., *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1977.
- Skibińska M., *Wykorzystanie nowych środków dowodowych w sprawach o rozwód i separację a prawo do prywatności*, [w:] *Dobra osobiste w prawie cywilnym, prasowym i karnym*, red. M. Łaszewska-Hellriegel, M. Skibińska, („Acta Iuridica Lebusana” 8), Zielona Góra 2018.
- Swaczyna B., [w:] *Komentarz do KC*, red. P. Machnikowski, komentarz do art. 77³ KC, Legalis 2022, nb C.2.
- Wasilewski R.R., *Postępowanie dowodowe przed Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów*, Warszawa 2020.
- Wolwiak I., [w:] *Komentarz do k.p.c.*, red. P. Rylski, komentarz do art. 243¹ k.p.c., Legalis 2022, nb 21.
- Załucki M., [w:] *Komentarz do KC*, red. M. Załucki, komentarz do art. 77³ KC, Legalis 2023, nb 1.